

Posudek vedoucího práce na bakalářskou práci Víta Bouřila
Pohřební zvyky a pravidla v řecké antice
FHS, srpen 2023)

Bakalářská práce Víta Bouřila je věnována srovnání pohřebních zvyklostí v době homérské a posthomérské. Na práci lze ocenit propracovanou strukturu, která umožňuje dobré srovnání analýz z první a druhé kapitoly v kapitole třetí, v níž se autor snaží interpretovat posuny, shody a rozdíly nejen časové, ale i žánrové. Odborná literatura k práci je vybrána vhodně a v dostačující míře, ocenění zaslouží, že je takřka výlučně v angličtině. Také stručné představení hlavních sekundárních pramenů v úvodu považuji za dobrý krok. Téma práce je uchopeno legitimně a vcelku srozumitelně a zkoumaný problém lze považovat za reálný stejně jako pokus o jeho řešení. Rovněž úvod, závěr a bibliografie jsou zpracovány relativně obstojně, byť se to neobešlo bez pomoci školitele.

Práce má nicméně i některé sporné rysy, kterých není úplně málo. Především je napsána češtinou zcela zoufalé úrovně, na čemž mnoho nezměnily ani opakované pokusy o opravení a vylepšení textu. Například na stranách 15-25, které jsem z tohoto hlediska zkontroloval detailně, je na každé straně průměrně 13 a více hrubých gramatických chyb, nejčastěji v interpunkci a příčestích. Dostí podřadný je také styl, viz perly typu „bych rád pozdvihl rozbor pohřbu“ nebo „tento sentiment je také citován v Platónově dialogu“ (s. 33).¹ Většinou se autorovi daří psát když ne dobře, tak alespoň srozumitelně, ale občas stylistické nebo/a gramatické selhání smysl věty zcela zatemní. Někdy v rozsahu malém (viz např. „mělké skryše“ na s. 31, jež si plete s úložišti obětin), někdy podstatně větším, viz následující nesmyslné souvětí: „Dále existují ještě příklady, které ilustruje Sarah Iles Johnson ve své knize *Restless Dead*, která se soustředí na starověké řecké mýty a zvyklosti ohledně speciálních případech kdy zemřelý lidé po své smrti nadále vcházeli do lidských životů v podobě nadpřirozených bytostí nebo za pomoci osudu a podobných aktérů konaly svou pomstu na smrtelníky“ (s. 38). A bohužel se nejedná o ojedinělý případ.²

¹ Viz dále: „Zvyklostí, která je přenechána na nejbližšího příbuzného“ (s. 19); „bylo objeveno spousta hrobů“ (s. 23); „jak poté bylo vynaloženo s kostmi mrtvých“ (s. 25); „z jejich nepodstatných kostí nedojde k žádné podstatné poskvrně města“ (s. 34); „V této sekci jsem se bavil o mrtvých“ (s. 40); „o tom vyobrazil jsem“ (s. 41).

² Viz např. „Podle něj a tuto myšlenku s ním sdílí Robert Garland se člení pohřeb do tří fází“ (s. 18). „Mytí bylo přenecháno starým ženám patřící k domácnosti, ale v případě že člověk věděl že zemře tak tato povinnost byla přenechána jemu“ (s. 19). „Ruiny starého města Hissarlik zda však opravdu jsou nebo nejsou Trója není na co se George E. Mylonas ve své práci soustředí.“ (s. 23). „V rámci této představy jsem mluvil o psyché jako představě lidské a vědomí se kterou byla svázána emoční stránka člověk a jeho rozum.“ (s. 41). „to poukazuje na tradici *sparagmos* v kultu Dionýsa, při které je obětní zvíře roztrháno na kusy manickým davem, emulace mýtu o Dionýsově rozsápání.“ (s. 43). „Oběť zvířete měla původně symbolická i praktický“ (s. 47).

K nedobrému dojmu dále přispívají početné chybné zápisy a nesprávná skloňování řeckých jmen a termínů.³

Velké potíže p. Bouřilovi dělají i jiné formální aspekty práce. Například když cituje z Homéra, rozepisuje někdy verše tak, jak je to v originálu, ale jindy do celého řádku, jako kdyby se jednalo o prózu. Někdy je odkaz na Homéra psán bez kursivy (s. 17), jindy s ní (s. 19); někdy jednotlivé části odkazu oddělují tečky (např. *Od.* IV.97), jindy čárky (např. *Il.*, XXIV, 719), navíc pokaždé jinak (viz např. *Il.* XXIII, 382-384); někdy je překladatel Otmar Vaňorný zmíněn se zkratkou křestního jména (s. 18), jindy ne (s. 19). Podobně nedůsledně jsou uváděny odkazy na sekundární literaturu: někdy je mezi jménem autora a rokem vydání jeho knihy čárka (s. 19), jindy ne; někdy je za rokem vydání uvedena čárka (s. 16: Albinus 2000, s. 84), jindy ne (s. 19: Mireaux, 1980, s.216); někdy zkratku pro stranu a její číslo odděluje mezera, jindy nikoli (viz příklady výše).

Co se týče způsobu provedení práce, určitě největším problémem je, že autor postupoval směrem odshora dolů, tedy od interpretací k pramenům. Nejprve si přečetl to, co o jeho tématu píšou příslušní odborníci, načež od nich přebíral nejen jejich výklady, ale i odkazy na primární texty. Protože jsou práce těchto odborníků kvalitní, není to na první pohled tolik poznat, jenže to nic nemění na skutečnosti, že autor primární prameny vůbec samostatně neprostudoval. To je vidět takřka na každém kroku. Ne v tom, že velká část pramenů unikla jeho pozornosti (zejména pro dobu archaickou a klasickou, pro niž navíc používá jako hlavní prameny Démosthena a Plútarcha, kteří žili později), protože je nedokázal dohledat, nebo na to už neměl čas (např. Plútarchovy *Životopisy* autor cituje v anglických překladech, ač existují i česky). Ale že v důsledku neznalosti primární literatury postrádá základní historické povědomí o referované době a kultuře a nevnímá kontexty, vztahy a souvislosti, jejichž znalost a pochopení jsou pro vznik každé dobré a smysluplné práce nezbytné.

Nyní k dílčím problémům:

-s. 10-11: „Achilleus vzal nádobu s tukem a potřel jím přítelovo tělo od hlavy až k patě... A zatřetí pomáhal tuk v průběhu kremace tělo spálit“ – Možná pomáhal, ale v takovém případě autor dluží vysvětlení, proč byly dvě vrstvy tuku vkládány též do urny s kostmi.

-s. 11: „*Psýché* je v Homérovi charakterizována jako substance podobná dechu člověka“ – To není. Je pouze občas zmiňována v souvislosti s proměnou či ustáním dechu.

³ Např. píše se Ókeanos, ne Okeános; Klytaimnéstra, ne Klytaimestra; nekyia, ne nekiya; Sókrata, ne Sokrata; Afrodíté, ne Afrodita; mykénský, ne Mykénský; homérský, ne Homérský; Trójany, ne trójany; Apsyrta, ne Absyrta; Achilleus, ne Achilles; kyrénské, ne cyrenejské; Erínye, ne Erynie; Macartatus, ne Macartus; Kerameiku, ne Kerameikosu; Plútarchovi, ne Plutarchovi; Periklés, ne Perikles, Anthestérie, ne Athesteria. Kapitulu samu o sobě tvoří kolísání v psaní *Íliady* a *Odyseie*.

-s. 18: „Élysiem ... je myšleno místo, které je nedostupné pro všechny tedy až na ty, kteří si to zasloužili“ – To ne, zásluhy s tím neměly co dělat, minimálně v době homérské. Meneláos si svůj imortalizační přenos na toto místo „zasloužil“ hlavně tím, že byl Diovým zeťem, to ostatně Homér uvádí zcela výslovně (*Od.* IV.569; mimochodem, autorem uváděný odkaz IV.97 je chybný).

-s. 18-19: „Robert Garland ... člení pohřeb do tří fází“ – Jenže autor uvádí čtyři fáze. Navíc je ahistoricky nazývá jmény, která jsou doložena až o několik století později.

-s. 25: „Další možností z našeho moderního pohledu dvacátého prvního století velmi krutou a nezdvořilou bylo vzít kosti společně s jejich dary a majetkem a bez ohledu je vyhodit ven do vstupní chodby hrobky“ – Autor v tom vidí „absenci respektu vůči kostím a ostatkům předků“ a pohoršuje se nad tím, poněvadž netuší, že zvyk odstraňovat z hrobů kosti mrtvých, ke kterým noví vlastníci či uživatelé neměli přímý vztah, byl zcela běžný nejen ve starověku, ale i ve středověku a novověku. A je běžný také dnes, pokud je třeba získat v hrobě či na hřbitově nové místo, nebo vlastníci hrobového místa přestanou zřizovateli platit.

-s. 36: „Ti, kteří byli na těchto bojištích pohřbeni dostali neobyčejné pocty v očích Athéňanů“ – Autor má na mysli padlé od Marathónu a Platají, jenže si neuvědomuje, že v těchto bitvách proti Peršanům bojovali Řekové z mnoha států, nejen Athéňané. To bylo také jeden z hlavních důvodů, proč byli všichni řečtí padlí pohřbeni na místě bitvy. A proto se také hérójský kult těchto padlých neomezoval jen na Athény.

-s. 40: „Na těchto deskách je použita mluva, která připomíná smlouvu nebo dohodu v podnikatelském duchu“ – Autor má na mysli malé proklínací plíšky (*tabellae defixionum*), které očividně nikdy neviděl. Texty na nich jsou agresivně magické a „smlouvu nebo dohodu v podnikatelském duchu“ rozhodně nepřipomínají.

-s. 41: „během druhého dne budou psyché zemřelých bloudit městem a lidé musí vykonat určité rituály, aby se ubránily jejich nakažlivému vlivu“ – Co je to „nakažlivý vliv“ *psychai* zemřelých? O tom jsem nikdy neslyšel.

-s. 47: „zvyky mykénské kultury k níž homérští válečníci volně patřili“ – Homérští válečníci do mykénské kultury nepatřili, a to ani „volně“, ani nijak jinak. Někteří interpreti sice předpokládají, že nejstarší části textu a zvyky v nich zmiňované by mohly sahát až do 12. století př. n. l., ale v této době již mykénská civilizace neexistovala. Mnohem pravděpodobnější v každém případě je, že zvyklosti zachycené v homérských eposech vesměs odrážejí realitu v 9. až 8. století, jež bývá situována do tzv. „temné doby“ (Tu autor ve své práci vůbec nezmiňuje, ani necharakterizuje).

-s. 52: „Archeologické nálezy nicméně prokázaly, že valnou většinu pohřbů v mykénské době netvořily pohřby kremační, nýbrž inhumační. To jasně protirečí pozici kremace v Homérových textech, kde je prezentována jako jediná a exkluzivní forma pohřbívání dobových válečníků. Příčina tohoto jevu tkví pravděpodobně ve formě tradování homérských básní.“ – Je velmi nepravděpodobné, že příčina rozporu mezi Homérovým textem a archeologickými nálezy „tkví ve formě tradování“. Totéž platí o tvrzení, že „za změnu mohly být dále zodpovědné i osobní preference tradentů a redaktorů, kteří tento básnický cyklus editovali“ (tamtéž).

Redaktoři do textu asi zasahovali, ale ne takto masivně a tematicky. Příčinou rozporu je téměř jistě Homér. Otázkou spíše je, proč si tak počínal a co tím sledoval.

Bakalářská práce Víta Bouřila není jako celek špatná, ale za to vděčí hlavně kvalitní sekundární literatuře. Na druhé straně nelze nezmínit, že se autor po celou dobu, kdy práci psal, enormně snažil plnit pokyny školitele a zlepšit nedostatky, na něž byl upozorněn. Že se to tak docela nepodařilo, je jiná věc, ale autorovo velké úsilí o co nejlepší výslednou podobu zasluhuje veškerý respekt. Bakalářské práci Víta Bouřila navrhuji známku dobře.

Praha, 13. 8. 2023

doc. Mgr. Tomáš Vítek, Dr.